

Oponentský posudek bakalářské práce

Název práce: Heinrich Cornelius Agrippa z Nettesheimu a jeho recepce v českém hermetismu

Autorka práce: Šárka Jodasová

Akademický rok: LS 2017/2018

Práce Šárky Jodasové má za cíl ukázat případný vliv myšlení a praktik slavného renesančního mága Heinricha Cornelia Agrippy z Nettesheimu na novodobé české hermetiky první poloviny 20. století. Tohoto cíle se studentka snažila dosáhnout pomocí analýzy textů českých hermetiků. Zajímalo ji zejména, zda čeští hermetici nějak referují o Agrippovy a na co z jeho učení a praxe mohou konkrétně navazovat.

Práce se skládá ze šesti kapitol, které, až na jednu, kopírují výchozí text zadání práce. Studentka po velmi stručném úvodu má v první kapitole za cíl představit období renesance, překlady hermetických textů a tehdejší významné osobnosti spojené s hermetickými texty. Druhá kapitola představuje Aggripův život a dílo, včetně osobností, které měly vliv na jeho myšlení. Třetí kapitola, která nekoresponduje s textem zadání, se na dvou stranách a jednom odstavci snaží ukázat vývoj západního esoterismu, zejména svobodného zednářství a rosekruciánství v 17. a 18. století. Čtvrtá kapitola dlouhá pouze jednu a půl strany pojednává o vzniku novodobého českého hermetismu během 19. a 20. století. Na ni navazuje pátá kapitola, která na třech stranách představuje nejzásadnější novodobé české hermetické spolky. Poslední, šestá, kapitola představuje analýzu textů několika významných českých hermetiků. Následuje přehled použité literatury, který je tvořen až na pár výjimek česky psanou literaturou.

Na posuzované práci Šárky Jodasové bych rád ocenil zajímavý výběr tématu a vyzdvihnul některá její dílčí zjištění předkládaná v šesté kapitole. Zejména pasáž týkající se Jana Kefera a jeho navázání na Agrippovy myšlenky je z celé práce jedna z nejzdařilejších.

Z formálního hlediska splnila autorka zadání práce jen částečně. Práce sice obsahuje všechny předpokládané části, které jsou uvedeny v zadání, velmi však pokulhává jak obsah, tak zejména forma celé práce.

Začnu přehledem formálních pochybení. Za nejslabší považuji jazykovou stránku celé práce. Zřejmě nejvíce do očí bijící jsou doslova desítky hrubých chyb, které jsou patrné v celém textu práce prakticky na každé stránce. Jedná se zejména o shodu podmětu s přísudkem (např. hned na první straně textu „existovali nějaké zásadní faktory“, „osobnosti mohli“ na s. 9., „Ve středověku byli obě strany lidského vědomí...“, „rozvaliny... se stali centrem pozornosti...“ a desítky dalších). Je přirozené, že se občas vyskytne někde nějaká chyba, ale desítky hrubých chyb práci jako celek zcela znehodnocují. Dalším problémem je interpunkce. Autorka přinejmenším velmi podivně staví jednotlivé věty a souvětí. Tam, kde by logicky měla věta končit tečkou, je čárka a poté je napojena další věta, která však na obsahovou logiku předchozí věty vůbec nenavazuje. Nejedná se však jen o občasný výskyt, ale čtenář takovéto formulace nalezne téměř na každé stránce. Opačná situace (tzn. namísto čárky je tečka) je také dost běžná. Chybně je i psaní velkých a malých písmen (např. „centrem Českého hermetismu...“ s. 30, ale

i jinde). Uvedená tabulka na s. 38 by měla mít označení. Velice často chybí odkazy na zdroje, ze kterých autorka čerpala. Ty vždy uvádí jen na konci jednotlivých odstavců, pokud vůbec. V jednom případě (pozn. č. 86) se autorka odvolává na informace, které v odkazovaném článku vůbec nejsou. (Jsou však v jiném článku od téhož badatele – W. Hanegraaff, *Better Than Magic*, na který však autorka neodkazuje a ani jej neuvádí v přehledu použité literatury, i když je evidentní, že dané informace mají svůj zdroj právě tam.) Místy autorka používá i hovorová slova („první část bakalářky“ s. 42). V práci je bohužel i značné množství překlepů – často i v různých vlastních jménech. Působí to, jako by si autorka svou práci po sobě ani nepřečetla a všechna uvedená pochybení velmi sráží kvalitu předkládané práce.

Mám dvě připomínky ke koncepci obsahu a rozložení kapitol práce. Nerozumím, proč jsou kapitoly 4 a 5 rozděleny, když obě pojednávají o tom stejném tématu (o novodobém českém hermetismu). Dávalo by větší smysl obě kapitoly spojit do jedné, obzvlášť když má 4. kapitola pouhé jeden a půl strany. Naopak třetí kapitola, která se snaží představit problematiku rozvoje západního esoterismu v době po renesanci, zvláště pak 17. – 19. století, by v práci vůbec nemusela být. Chápu autorčinu snahu o jakési historické přemostění od konce renesance ke konci 19. století, kdy vzniká novodobý český hermetismus, ale na zhruba dvou stranách je to téměř nemožný úkol. Celý text kapitoly tak sklouzává k jen velmi obecným tvrzením o rosekruciánech, svobodných zednářích a martinistech, které však nemají téměř žádnou relevanci k dalším kapitolám, ani k hlavnímu tématu práce.

Nyní se vyjádřím k argumentačním pochybením. Autorka nedostatečně vysvětluje svá nebo jí převzatá tvrzení. Například mi přijde nesrozumitelné tvrzení, že John Colet měl skrze překlad Ficinových textů zprostředkovat „novou definici ducha“ (s. 16). Jedná se o převzaté tvrzení, které není nijak dále vysvětleno a čtenář neví, co si pod tím má představit. Často můžeme v práci nalézt mnoho matoucích, nejasných či přímo vzájemně si odporujících formulací. Autorka např. v jedné větě píše, že Cosimo Medici byl jen „pouhým skromným občanem“, ale hned v následující větě je uvedeno, že ten samý člověk si „dokázal vydělat velké jmění a prakticky se stal vládcem Florencie“ (s. 9). Další matoucí části jsou na s. 10 nahoře, celá část o reformaci na s. 19-20 a Lutherových snahách, nebo závěrečná pasáž, kde autorka pojednává o „Agrippově nejednoznačnosti“ (s. 43). Bez dalšího vysvětlení nebo jasnější formulace si čtenář nedokáže představit, co chce autorka textu sdělit.

V práci je nevyjasněná terminologie. Autorka zaměňuje termíny okultismus, hermetismus, esoterismus, ale čtenář se nedozví, zda se jedná o různé popisy téhož, nebo zda jsou mezi uvedenými pojmy nějaké rozdíly. K terminologii mám ještě jednu poznámku. Autorka nekriticky přejímá terminologii předmětu výzkumu k jeho vlastní odborné reflexi. Z odborného hlediska se nedá mluvit o „vědách hermetických“ (s. 31), jak autorka popisuje spolek *Universalialia* a jeho činnost. Na s. 34 při popisu referencí hermetika Otakara Grieseho na Agrippu téměř přejímá originální Grieseho text, ale neuvádí jej ani jako citaci, ani jako parafrázi (odkaz na dílo je až za citací níže), takže čtenář vlastně neví, jestli se jedná o myšlenky Šárky Jodasové nebo Otakara Grieseho. Podobně je to i v jiných pasážích o českých hermetických, např. o Oldřichu Eliášovi (s. 34-36).

K obsahovým pochybením. Autorka v části o vlivech na Agrippu slibně začíná rozvíjet, jak křesťanský kabalista Johannes Reuchlin ovlivnil svými úvahami jak opata Trithemia, tak i

samotného Agrippu, ale bohužel se už nedozvídáme, v čem nebo jak konkrétně. Stejně tak se ani po příslibech autorky (s. 20) nedozvíme, v čem konkrétně měl Agrippu ovlivnit Martin Luther. Naopak o zřejmě největší ideové inspiraci Agrippy a o skutečném „otci renesančního hermetismu,“ pokud se o něčem takovém dá mluvit, Lodoviccu Lazzarelim, se z předkládané práce nedozvídáme téměř nic (až na zmínku na s. 24, že právě Lazarelli byl pro Agrippu velmi důležitý). Přitom právě Lazarelli, společně s uváděným Reuchlinem a Francescem Zorzim (o kterém se také bohužel nic nedozvíme) měl na Agrippu největší vliv a Agrippa od něj převzal některé klíčové myšlenky. Autorka si mohla vzít k ruce jednu z nejzásadnějších publikací zabývající se Agrippou od badatele Christophera Lehricha, *The Language of Demons* (Brill, 2003), která je dostupná v Národní knihovně, a která o této problematice jasně referuje.

Vůbec nechápu, proč autorka uvádí reflexi Agrippy u zakladatele antroposofie Rudolfa Steinera (s. 20-21). Navíc z uvedeného textu vyplývá, že Steiner buď Agrippu nepochopil, anebo jej musel zcela reinterpretovat v duchu, který není čemukoli hermetickému moc vlastní. Podle autorčiny interpretace Steiner tvrdí, že ducha nemáme hledat v přírodě (s. 21), přestože typicky hermetický pohled je zcela opačný a pracuje s předpokladem, že za děním v přírodě jsou skryté, okultní síly, které má adept odhalit a pochopit.

Dále na s. 13 autorka píše o tom, že podle nizozemského badatele Woutera Hanegraaffa přišla britská historička Frances Yatesová s tvrzením, že magie začíná v renesanci, což podle Hanegraaffa není pravda. Toto je zcela zásadní nepochopení Hanegraaffových interpretací, protože ani on, ani Yatesová nemluví o magii, ale o hermetismu. Hanegraaff tvrdí, že žádná jednotná hermetická tradice, jak to bylo prezentováno např. právě historičkou Yatesovou, ve skutečnosti nikdy neměla neexistovat. Jedná se čistě o konstrukt předchozích generací badatelů. K tomuto tématu se autorka vrací na s. 28, nemluví o magii, ale o „hermetických tradicích“ a představuje Hanegraaffovu interpretaci dosavadního bádání lépe než v předchozí části. Z textu však vyplývá, že ji bohužel stejně zcela nepochopila, když pak v další větě autorka píše: „Ovšem to v žádném případě neznamená, že by zde nebyl hermetismus, pouze je nutné vědět, že mezi renesančním hermetismem a jeho novodobou podobou jsou velké rozdíly.“ Badatelé nemluví o „tradicích“, jak píše autorka, ale o jediné tradici. Ještě jednou zopakují, že podle nových interpretací se nedá mluvit o renesančním hermetismu, jak píše a zřejmě i předpokládá autorka, ale spíše o křesťanské variantě novoplatonismu, ze kterého renesanční myslitelé odvozovali jejich teoretizování o magii. Autorčin předpoklad jakési svébytné, jedinečné esence západního esoterismu – hermetismu, je patrný hned v úvodu na s. 9, kde se autorka ptá: „Jaká proměnná (sic!) nastala v esoterismu v období renesance až po novodobý český hermetismus?“ Přitom se ukazuje, že tento předpoklad je mylný a vychází z již překonaného pohledu na problematiku.

V části zabývající se Agrippovým životem zcela chybí Agrippův pozdější antiklerikalismus a spory s církví. Ty jsou důležité pro sepsání jeho „skepticky“ laděného díla *De incertitudine*, a které mohou vést i k Agrippovým pozdějším „protestantským“ myšlenkám, kdy vyvyšoval víru nad rozum. Tyto myšlenky rozvinul v knize *O trojím způsobu poznání Boha* (lat. *Liber de triplici ratione cognoscendi Deum*), o které se však autorka pouze zmiňuje, že ji Agrippa napsal. O rozumu a víře v Agrippově myšlení se v celé práci dočteme pouze okrajově, přitom se ukazuje, že to pro Agrippu bylo jedním z nejzásadnějších témat.

Stejně tak postrádám vysvětlení Agrippova pojetí přirozené magie, které je jedním z nejzásadnějších konceptů v Agrippově přemýšlení o magii a okultních silách v přírodě. Nejzásadnější Agrippovo dílo *Tři knihy o okultní filosofii* představuje autorka práce pouze ze sekundárních zdrojů a vůbec se nedočteme nic o tom, jak o účelu sepsání svého opus magnum přemýšlel sám Agrippa, jak chápal magii a co si od ní sliboval. To považuji za velké selhání, protože v zadání práce se od studentky očekává „přehled Agrippových textů na základě jejich četby“. Sekundární literatura měla být bezpochyby *doplňkem* k přímým citacím představující Agrippovy nejdůležitější myšlenky. V celé druhé kapitole však čtenář nalezne pouhou jednu citaci z *Třech knih o okultní filosofii*, a to ještě takovou, kde se Agrippa vymezuje proti některým lidem, kteří mohli jeho dílo špatně pochopit. Namísto skutečného představení vlastních Agrippových myšlenek z jeho vlastních prací (ne ze sekundární literatury) se mj. dočteme, že Agrippova práce má být „plná pověr“ (s. 23). Autorka tu přejímá tvrzení badatele Burckhardta, aniž by jej však dále vysvětlovala a podrobila kritické analýze. Stálo by za úvahu zkusit si zodpovědět otázku, jak by Agrippa chápal to, co Burckhardt považuje za pověry, a proč tomu tak je.

Poslední, šestá kapitola, která představuje odpověď na autorčinu výzkumnou otázku, sice ukazuje práce několika českých hermetiků a jejich reference k Agrippovy, nicméně bych čekal kromě výčtu citací Agrippy z jejich prací i nějakou analýzu toho, jak přemýšleli o Agrippovy a jeho myšlenkách a jak to zapadalo do kontextu tehdejšího přemýšlení o hermetismu a magii. Autorka takový krok sice načrtla v posledním odstavci závěru, nicméně do skutečné analýzy to má daleko a zasloužilo by si to mnohem více rozpracovat.

Jako celek splňuje práce Šárky Jodasové zadání pouze částečně. Vzhledem k výše uvedeným výtkám (některé z nich by se však mohly dát prominout) a zejména z důvodu tristní jazykové úrovně celé práce (hrubé chyby), která podle mého názoru neodpovídá požadavkům kladeným na bakalářskou práci, navrhuji hodnocení stupněm **F a nedoporučuji práci k obhajobě**. Pokud se autorka rozhodne pokusit práci obhájit, měla by vysvětlit rozdíl mezi starým a novým úhlem pohledu na hermetismus (Yatesová versus nové interpretace), Agrippův přístup k víře a rozumu, možné vztahy či ideové inspirace z protestantismu a s tím související Agrippův spor s katolickými teology.

V Železně Rudě 20. 7. 2018

Mgr. Pavel Horák, Ph.D.

